

NOVIČNIK LOŠKEGA MUZEJA

JULIJ 2018

Loški muzej Škofja Loka
Grajska pot 13
4220 Škofja Loka
T: 04 517 04 00
E: pr@loski-muzej.si
www.loski-muzej.si

ODPIRALNI ČAS LOŠKEGA MUZEJA

Foto: Sašo Kočevar

Dragi obiskovalci,

od junija do septembra bo Loški muzej **odprt vse dni v tednu**, tudi ob ponedeljkih, med 10. in 18. uro.

Zadnji vstop v muzej je pol ure pred zaprtjem.

Vabljeni na obisk!

Vir fotografije: <https://arsmedia.si/domov/sukanje-niti-modernih-umetnikov>

16. junija se je v okviru Muzejske poletne noči in 37. Festivala idrijske čipke v idrijskem Filmskem gledališču zgodila premiera dokumentarnega filma *Sukanje niti modernih umetnikov*, režiserke in scenaristke Rahele Jagrič Pirc. Pri nastajanju filma je sodeloval tudi Loški muzej. Kustosinja Barbara Sterle Vurnik v filmu predstavlja čipko v kontekstu sodobne vizualne umetnosti, film je namreč med drugim črpal navdih in izbor avtorjev, ki jih je predstavljal, tudi iz nedavne razstave *V mesni prostor – refleksija čipke v sodobnih umetniških vizualnih praksah* (kustosinja Barbara Sterle Vurnik, Galerija na Gradu, 2016). Kustosinja Mojca Šifrer Bulovec pa je za film izbrala dokumentarno gradivo iz arhiva Loškega muzeja, ki je bilo uporabljeno v filmu.

Vsebina filma:

Zadnje desetletje smo priča renesansi na področju čipke, zahvaljujoč slovenskim umetnikom, ki so inovativno prepoznali nove pristope k ustvarjanju tega sicer tradicionalno klekljanega izdelka.

Dokumentarni film *Sukanje niti modernih umetnikov* nas popelje na vznemirljivo raziskovanje sveta sodobne

čipke, ki je seglo na področja arhitekture, mode, notranjega oblikovanja, ilustracije in celo kulinarike.

Skozi intervjuje s slovenskimi umetniki, ki živijo od Ljubljane do Londona in New Yorka, bomo spoznali čipko kot simbol ustvarjalne dediščine, njeno moč in edinstven potencial prelivanja tradicionalne klekljane čipke v sodoben jezik umetnosti.

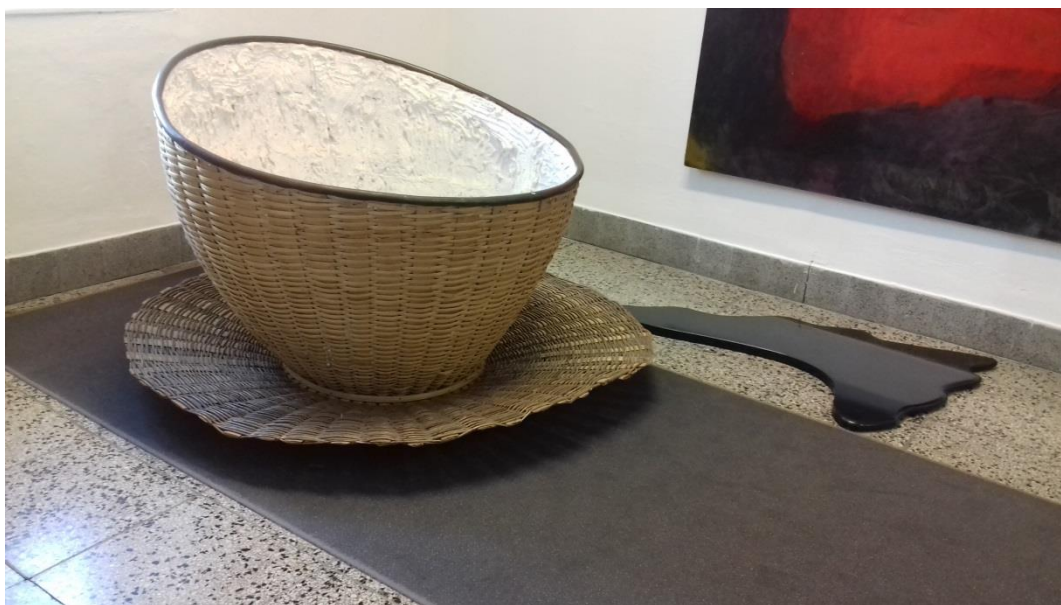
Vir in več o filmu:

<https://arsmedia.si/domov/sukanje-niti-modernih-umetnikov>

Cankarjevo leto tudi v Loškem muzeju

V prenovljeni Zbirki umetnosti 2. polovice 20. in 21. stoletja na Škofjeloškem v duhu te obletnice izpostavljammo instalacijo Metoda Frlica

Metod Frlic (1965) je leta 1989 diplomiral iz kiparstva na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani, kjer je danes docent in predava kiparstvo. Živi in dela v Ljubljani ter na Malenskem vrhu nad Škofjo Loko. Avtor velja za enega vidnejših kiparjev generacije, ki se je oblikovala na prelomu modernizma v postmodernizem. Njegovo ustvarjanje zaznamuje preplet klasičnega kiparstva, več medijskih prostorskih intervencij in instalacij ter družbeno

Metod Frlic, Skodelica kave, 1992, les, baker, mavec, vosek, granit

angažirane tematike, usmerjene v kritiko različnih stanj sodobne družbe. Delo Skodelica kave se navezuje na istoimensko črtico slovenskega pisatelja Ivana Cankarja (ključnega predstavnika slovenske moderne na prelomu prejšnjega stoletja), ki govori o pisateljevem občutku krivde do svoje matere. Gre za literaturo, ki se je vtisnila v narodov spomin, prerasla v simbol tega intimnega občutka, Frlic pa ga je razširil na kolektivno raven in povezal s pojmom usode. Predimenzionirana pletena skodelica z ostankom kave na dnu in s politim kavnim madežem v črnem granitu govori o človekovem igranju z usodo, o branju usode iz kavne usedline in o temačnih posledicah tega početja. Pleteni koš simbolizira stanje domačijskega okolja, temno granitno dno pa odsev prebrane usode in nezmožnosti videnja prave resnice. Na stenah skodelice je avtor pustil svoj pečat v obliki prstnih sledi.

Barbara Sterle Vurnik

Nočna pasijonska predstava na kamnitem hribu Kőhegy (foto: Jože Štukl)

Kongres Europassiona v mestu Budaörs na Madžarskem

Jože Štukl iz Loškega muzeja se je kot uradni predstavnik Občine Škofja Loka udeležil 34. letnega kongresa Europassiona, ki je letos potekal v madžarskem mestu Budaörs. Kraj na obrobju Budimpešte, ki je mestne pravice pridobil leta 1986, danes šteje okrog 30.000 prebivalcev. Kongres je potekal v soboto 2. 6. 2018 v Mestni hiši v centru mesta. V predzvečer so člani združenja Europassion tako kot vsako leto pred zasedanjem poskrbeli za promocijo svojih krajev in pasijonskih iger z razdeljevanjem letakov in knjižnih publikacij. V okviru zasedanja je Štukl navzočim delegatom predstavil bogate dejavnosti, s katerimi so v Škofji Loki v preteklem letu ohranjali pasijonsko kontinuiteto in poskrbeli za dodaten nabor pasijonskih aktivnosti (stalna zbirka o Škofjeloškem Pasijonu v Loškem muzeju, digitalizirana Romualdova pot, izid novega mednarodnega zbornika Pasijonski Almanah). Vsi prisotni so bili povabljeni k sodelovanju pri nastajanju nove številke Pasijonskega Almanaha z objavo strokovnih in poljudnih prispevkov na temo pasijonskih iger in pasijonskega dogajanja v njihovih državah. Po končanem kongresu je sledila zahvalna maša v

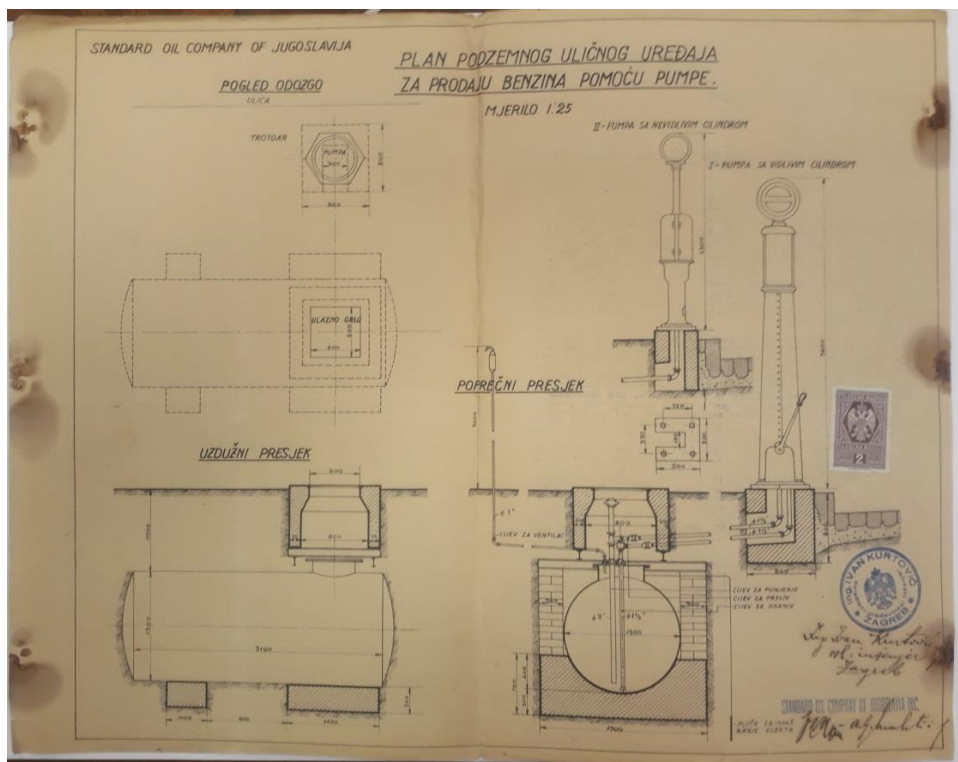
baročni cerkvi sv. Janeza Nepomuka s predajo Europassionskega kipca mestu Tullins v Franciji, ki bodo gostitelji naslednjega kongresa. Za zaključek dneva so si na kamnitem hribu Kőhegy nad mestom ogledali dobri dve uri dolgo nočno pasijonsko predstavo na prostem, v kateri je sodelovalo okrog 300 igralcev. Kongres je tako kot vsako leto minil v prijetnem delovnem vzdušju in je bil odlična priložnost za navezovanje stikov ter izmenjavo izkušenj, mnenj in dobrih praks.

MUZEJSKE ZANIMIVOSTI

Evropska unija je leto 2018 razglasila za evropsko leto kulturne dediščine. Namen evropskega leta kulturne dediščine je čim več ljudi spodbuditi k odkrivanju in doživljanju kulturne dediščine Evrope, izpostaviti kulturno dediščino kot osrednjo komponento kulturne identitete, okrepiti zavedanje o naši izjemi skupni kulturni dediščini in vrednotah, ki jih predstavlja dediščina. Slogan letošnjega leta je: **Naša dediščina: kjer preteklost sreča prihodnost.**

Tudi v Loškem muzeju se bomo to leto še bolj aktivno trudili predstavljati kulturno dediščino in njen pomen, zato vam bomo v mesečnem novičniku redno predstavljali drobne zanimivosti iz bogate zakladnice naše skupne dediščine.

Več o Evropskem letu kulturne dediščine si lahko preberete na: www.zvkds.si/sl/elkd.

Načrt ulične bencinske črpalke. Hrani Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki

Bencinska črpalka

Ljudje so stoletja prenašali tovore na konjih (tovorništvo). Z izboljšavo cestnega omrežja se je skozi stoletja vse bolj uveljavljalo prevoznništvo ali »furmanstvo«.

Konec 19. stoletja (1870) je mimo Škofje Loke »prisopihala« železnica. Avtobusni promet med Žirmi in Škofjo Loko do kolodvora je stekel leta 1912, leto kasneje še iz Železnikov. Za osebni prevoz so nekateri uporabljali kolo. Na začetku 2. svetovne vojne je bilo na Loškem 42 osebnih avtomobilov in 13 tovornih. Motornih koles je bilo 89.

Z razvojem motornih vozil se je povečalo povpraševanje po bencinu. Kot lahko razberemo iz dokumentov, ki jih hrani Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki (SI-ZAL-ŠKL/0013 Sresko načelstvo, t.e.12) je družba Standard Oil Company of Jugoslavia iz Zagreba leta 1931 zaprosila za obrtno dovoljenje za postavitev bencinske črpalke na kolodvoru v Škofji Loki pred gostilno Antona Hafnerja, na parcelni št. 165 k. o. Stari dvor, občina Stara Loka. Železniška uprava postavitvi ni nasprotovala pod naslednjimi pogoji (21. oktober 1931):

1. »Črpalka mora biti ognje- in eksplozivno varno grajena.
2. Bencinska črpalka se mora vedno v ognje- in

Bencinska črpalka pred Deisingerjevo trgovino, p. d. pri Sorž , pred letom 1940.
Fototeka Loškega muzeja Škofja Loka

eksplozivno varnem stanju vzdrževati.

3. Graditelj se v svojem in imenu pravnih naslednikov odpove pravici do katerekoli odškodnine vsled požara, ki bi nastal na črpalki vsled obrata ali obstoja železnice. To velja tudi za predmete, ki se nahajajo v okolici. Nasprotno odgovarja lastnik črpalke za odškodninske zahteve, ki bi jih v zvezi s tem od železniške uprave terjale tretje osebe.

4. Graditelj se zaveže za »eventuelno«
souporabo dovozne ceste ali drugega prostora, ki je last železnice, prispevati k vzdrževanju odnosno plačati letno najemnino za uporabo v višini zneska, katerega mu določi Direkcija državnih železnic v Ljubljani s posebno pogodbo.«

Kot je razvidno iz naslednjega spisa (11. 6. 1935), je bila prodaja bencina na tej bencinski črpalki tako majhna, da je družba Standard Oil Company of Jugoslavia prosila za prestavitev bencinske črpalke na Mestni trg pred Deisingerjevo trgovino (Mestnem trgu št. 9) v Škofji Loki. 19. novembra 1935 je komisija »na licu mesta«
ugotovila, »da ni zadržkov proti izdaji gradbenega dovoljenja po predloženem načrtu.«

Po drugi svetovni vojni, leta 1956, je novo bencinsko črpalko odprlo podjetje Petrol na Kidričevi cesti v Škofji Loki.

Mojca Šifrer Bulovec

Foto: darilna listina

Kdo je bil škof Abraham, ki mu je pred 1045 leti nemški cesar podelil loško ozemlje

Z darilno listino, izdano 30. junija 973 je nemški cesar Oton II. freisinškemu škofu Abrahamu podelil Loko - današnje Staro Loko, zahodni del Sorškega polja do potoka Žabnice z naselbinama Žabnico in Suho ter Selško dolino s Selci. Še istega leta 23. novembra je sledila podelitev preostalega dela Sorškega polja (do kranjske ceste – »via Creinariorum«) ter spodnjega dela Poljanske doline do potoka Hotaveljščice. Tako je nastalo Loško zemljiško gospostvo (zemljiška gospostva so bila v fevdalizmu osnovne gospodarske, upravne, politične in kulturne enote). Z darovnicami, izdanimi 1002, 1030, 1215 in 1265 se je gospostvo še povečalo in bilo do sekularizacije 1803 najbolj enoto in največje zemljiško gospostvo na Kranjskem; obsegalo je 3% slovenskega etničnega ozemlja.

Škof Abraham je bil prvi zemljiški gospod Loškega gospostva. Ločani ga poznamo iz pripovedke o zamorcu v škofjeloškem grbu. Ta pravi, da je škofa, ko je nekoč potoval po Poljanski dolini, tam sredi gozda napadel medved. Na srečo je Abrahama spremljal pogumni temnopolti služabnik, ki ga je dobil v dar iz Ogleja. Ta je z lokom in puščico ubil medveda in tako škofu rešil življenje. Škof pa ga je v zahvalo dal upodobiti v loški grb. Podobo zamorca so v svoj grb prevzela tudi številna druga freisinška mesta in trgi na

ozemlju današnje Nemčije (Garmisch-Partenkirchen), Italije (Innichen) in Avstrije.

Abraham (pred 940–994/993) je bil v resnici pomembna zgodovinska osebnost, zelo sposoben mož, ki je imel veliko versko in politično vlogo v obdobju vseh treh nemških vladarjev Otonov. Bil je tesen sodelavec Otona I. Velikega (936–973), nemškega in italijanskega kraja in cesarja. Škofovsko posvečenje je prejel 21. decembra 957 in postal škof v Freisingu na Bavarskem. Bavarska je bila pred tem več kot pol stoletja izpostavljena napadom Madžarov. Oton I. jih je 955 odločilno porazil na Leškem polju pri Augsburgu in tako zaustavil njihove vpade navzgor ob Donavi in prek današnjega slovenskega ozemlja v Padsko nižino. Še prej si je v prvem pohodu v Italijo 951/952 priključil langobardsko-severnoitalijansko kraljestvo, v drugem 961–965 ga je papež okronal za cesarja Svetega rimskega cesarstva, v tretjem pa dobil od papeža dovoljenje, da ustanovi škofijo v Magdeburgu - misijonarsko središče za slovanske dežele. Abraham je skupaj s cesarjem potoval v Italijo, 968 je obiskal Ravenno in 969 Rim. Oton I. mu je 972 v zahvalo podelil v fevd obsežno ozemlje v grofijah Treviso in Vicenza v Veronski marki.

Ko je Otona I. 973 na prestolu nasledil njegov sin, Oton II. (955–983), je bil Abraham ena najpomembnejših cerkveno-političnih oseb na

jugovzhodu cesarstva. Samo dva meseca po začetku vladanja, 30. junija 973 mu je novi cesar podelil obsežno posest na Kranjskem (»Carniola – Creina marcha«), ki se takrat tudi prvič omenja (za primerjavo - 996 prva pisna omemba Avstrija – »Ostarrichi«). Nastalo je Loško gospostvo, locirano v neposredni bližini središča Kranjske marke, kar kaže na izjemno vlogo in pomen freisinške cerkve za cesarja. Abraham je 974 dobil vrnjene posesti v zgornji dolini Drave in v pokrajini Cadore, ki mu jih je podelil že Oton I., in 977/981 povečal posest v dolini reke Möll. Že od 9. st. pa je freisinška škofija razpolagala z dvema obsežnima ozemeljskima kompleksoma na Koroškem. Prvi je imel središče na Lurnskem polju, kjer se Möll izliva v Dravo, drugi na Otoku ob Vrbskem jezeru. Tako je sklenjena Abrahamova posest oz. posest freisinške škofije na zgornjem Koroškem segala vse od izvira Piave v Karnijskih Alpah ter Rienze in Drave v Pustriški dolini, navzdol po dolini Drave do Lurnskega polja, z verskimi središči v Innichnu/San Candido (benediktinski samostan), Brezni/Fresen (c. Sv. Petra), Požarnici/Pussarnitz (c. Sv. Mihalela) in v Zgornji Beli/Obervellach im Mölltal (c. Sv. Martina), v srednji Koroški pa zajemala območje Vrbskega jezera s središčem na Otoku/Maria Wörth (c. Primoža in Felicijana).

Kljub naklonjenosti Otona II. se je Abraham 974 priključil zaroti velikašev, ki jo je vodil bavarski vojvoda Henrik II. Prepirljivec, in bil za kazen izgnan v samostan Corvey. Tam je bival do 979, nato pa se ni več zapletal v spore s cesarjem. Temu so botrovale nove politične razmere – 976 je bila ustanovljena vojvodina Koroška, ki je bila pred tem v personalni uniji sestavni del vojvodine Bavarske. Zdaj so se Abrahamove posesti nahajale tako na Bavarskem kot v vojvodini Koroški in v njej podrejenih markah/krajinah . Zato je bil zainteresiran za red v cesarstvu. Mejnih krajin, podrejenih vojvodini Koroški, je bilo sedem: Veronska, Furlanska (z Goriško), Istrska, Kranjska, Savinjska, Podravska in Karantanska krajina (kasnejša Štajerska). Vse, razen Veronske marke skupaj z vojvodino Koroško predstavljajo temelje slovenskih zgodovinskih dežel (Koroška, Goriška, Kranjska z Istro, Štajerska), ki so se izoblikovale do 13. st. in obstajale do 1918.

Abraham pa ni povezan le s širjenjem freisinške posesti in kolonizacije na slovenskih tleh, ampak tudi z nastankom Brižinskih spomenikov, več o tem pa boste izvedeli v avgustovskem Novičniku.

Mira Kalan

Janez Sedej, Vrtiljak, 1959, olje na lesu, 75 x 58 cm

Slika *Vrtiljak* žirovskega slikarja – samorastnika – Janeza Sedeja v polnosti izraža avtorjevo pojmovanje krajine, ki jo vedno preveva posebno, bolj temačno in skrivnostno vzdušje. V objektivnem zapisu domačega okolja, s podrobno izrisanimi detajli, slikar ne išče kolorističnih vrednot, temveč pripovedne elemente. Podoba je faktografski zapis, vendar pa v njej resničnost nastopa kot domišljjsko sredstvo. Živobarvni akcenti (kiosk Streljana, vrtiljak) so v celoti podrejeni vzdušju. Sedej naravo doživlja kot živo bitje; temeljna izhodišča njegovega podajanja krajine lahko iščemo v romantičnem krajinarstvu.

Boštjan Soklič

SPREMLJAJTE NAS:

Vsak drugi ponedeljek nas lahko poslušate v oddaji Muzejski zapiski na Radiu Sora, kjer predstavljamo naše aktualno delo in zanimivosti iz muzeja.

Lahko nas všečkate tudi na Facebooku in nam sledite na Instagramu.

Če ne želite več prejemati obvestil Loškega muzeja, nam to lahko sporočite po elektronski pošti na e-naslov pr@loski-muzej.si z besedo ODJAVA.